

## راهکارهای معنوی کاهش طلاق عاطفی زوجین

فاطمه شصتی<sup>۱</sup>

### چکیده

بنیان خانواده، نحوه تشکیل و بقای آن نقش مهمی در سعادتمندی افراد، جوامع و ملتها دارد و لذا باید در تحکیم بنیانهای خانوادگی بسیار کوشید. از سویی بحران ها و آسیبهای خانواده نیز تاثیر بسیاری بر جامعه خواهد داشت. یکی از مسایل پیشرونده در موضوع خانواده طلاق عاطفی زوجین می باشد. بر همین اساس زوجین در شرایطی قرار می گیرند که به صورت رسمی به طلاق منجر نشده ولی بیشتر آسیب ها و پیامدهای منفی طلاق را تجربه می کنند. عوامل مهمی در افزایش طلاق عاطفی مورد بررسی قرار گرفته اند. این پژوهش تلاش دارد با رویکردی دینی و با چشم اندازی معنویت محور راهکارهای کاهش طلاق عاطفی را بررسی نماید. تحکیم و تثبیت برخی آموزه های دینی و توجه به برخی دستورات قرآنی نقش مهمی در کاهش و پیشگیری طلاق عاطفی دارد. آموزه های مانند تقوا، خودشناسی در امور مربوط به خانواده، مولفه صبر و توکل برخی آموزه های دینی هستند که در کنار برخی دستورالعمل های عملی ملهم از آموزه های دینی از جمله از خود گشتگی، پرهیز از بخل و چشم و همچشمی و توجه بیشتر به نیاز ها و عمل به وظایف در راستای انجام آداب دینی میتواند راهکارهایی معنویت محور برای کاهش طلاق عاطفی به شمار روند. نوع پژوهش توصیفی-تحلیلی می باشد.

واژگان کلیدی: راهکار، معنوی، طلاق عاطفی، خانواده، خودشناسی، تقوا، از خودگذشتگی

---

<sup>۱</sup> طلبه سطح دو، حوزه فاطمیه، شهرستان پیشوا fatemeshasti<sup>۵۷</sup>@gmail.com

## مقدمه

با توجه به این امر که طلاق عاطفی به عنوان یکی از بحرانهای خاموش و غیر رسمی در مسایل خانواده محسوب میشود اما متأسفانه هیچ آمار رسمی و همگونی از این بحران در دسترس نمیباشد. شاید دو برابر آمار طلاقهای قانونی را بتوانیم به طلاقهای عاطفی اختصاص دهیم یعنی به زندگیهای خاموش و خانواده های توخالی که زن و مرد در کنار هم به سردی زندگی میکنند ولی هیچگاه تقاضای طلاق قانونی نمیکند.<sup>۱</sup> به عبارتی شاید از جمله بحرانهایی باشد که بیشترین آسیبها را هم به همراه داشته باشد. رشد کمی و کیفی این پدیده در جامعه ایرانی، به یکی از مسائل اجتماعی جدی تبدیل شده است. به همین دلیل نیاز به بررسی دلایل و عوامل تاثیر گذار این بحران از چشم اندازه های گوناگون ضرورت مبرمی را می طلبد. از سویی طلاق عاطفی مستقیماً بر طلاق رسمی تأثیرگذار است و بررسی بعد پنهان آن به خاطر پیامدهایی که در پی دارد الزامی است. بر همین اساس این پژوهش تلاش دارد تا به بررسی راهکارهای معنوی در کاهش طلاق عاطفی بپردازد. تا از این مسیر به شناخت و ارائه عوامل تاثیر گذار در کاهش این آسیب اجتماعی نایل آییم.

با توجه به گستردگی علل و عوامل تاثیر گذار بر مساله طلاق عاطفی مباحث مربوط به پیشینه پژوهش هر کدام بحثهای مختلفی را در مورد مسئله پژوهش به خود اختصاص داده اند. این مباحث از بعضی جهات دارای نکات مثبت و مهمی هستند. از سویی دیگر در تحقیقات علمی به موضوع طلاق عاطفی خیلی کم توجه شده است و اکثر تحقیقات به طلاق رسمی را بررسی کرده اند و خلأ اینگونه تحقیقات در مورد طلاق عاطفی به شدت به چشم میخورد. پروین و همکاران در سال (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان "عوامل جامعه شناختی مؤثر بر طلاق عاطفی در بین خانواده های تهرانی پرداخته اند. این پژوهشگران به متغیرهای نظم درون خانواده، ساختار قدرت خانواده و سرمایه اجتماعی درون خانواده بیشترین رابطه معنادار با میزان طلاق عاطفی را دارند. مجتبی عموزاد مهدیرجی و صدیف نوری (۱۳۹۴) در مقاله ای به بررسی توصیفی علل طلاق عاطفی در بین زنان و مردان متأهل پرداخته اند. بر اساس تحلیل صورت گرفته در دلایل طلاق عاطفی از نظر افراد مورد مطالعه، هفت مقوله شامل: خیانت به همسر، عدم تفاهم، بداخلاقی و بی احترامی، برآورده نشدن انتظارات، مشکلات جنسی و تأثیرات فناوری، بیتوجهی و مشکلات اقتصادی، احساس برتر بینی، اعتیاد و بچه دار نشدن همسر به دست آمده است. باستانی و دیگران (۱۳۹۰) در مقاله "پیامدهای طلاق عاطفی و استراتژیهای مواجهه با آن" به استراتژی های متنوع در برخورد با طلاق عاطفی اشاره می کنند فریدونی (۱۳۹۵) نقش انگیزه های سایه در طالق عاطفی استراتژی های مقابله با آن نشان داده اند که طلاق عاطفی تحت تاثیر دو عامل انگیزه اصلی و انگیزه سایه یا پنهان در ایجاد این طلاق نقش داشته اند. با بررسی این پیشینه از پژوهش های انجام گرفته می توان به این نکته مهم اشاره نمود که پژوهش ها معمولاً به دلایل و عوامل تاثیر گذار در طلاق عاطفی اشاره می کنند و پژوهشی به صورت مجزا و با رویکردی معنویت محور با

<sup>۱</sup> - بخارایی، احمد ۱۳۸۶ جامعه شناسی زندگی های خاموش در ایران (طال ق عاطفی) تهران: پژوهشگاه جامعه، ص ۴۶

هدف بررسی و شناخت راهکارها و آموزه های دینی در کاهش طلاق اشاره نشده است که میتوان به عنوان نوآوری این تحقیق به شمار رود.

## مفاهیم

### معنویت

معنویت در لغت به معنا باطنی حقیقی.<sup>۱</sup> معنوی منسوب به معنا حقیقی و راست و اصلی و ذاتی مطلق و باطنی و روحانی مقابل مادی صوری و ظاهری معنایی فقط به وسیله ی قلب شناخته می شود و زبان در آن بهره ای ندارد. <sup>۲</sup>المعنوی عنی منسوب به معنی خلاف مادی از معنویات آن چه که خلاف مادیات است به معنی حالت نفسانی و باطنی. <sup>۳</sup>المعنوی منسوب به معنا آن چه با قلب شناخته شود نه با حواس ظاهری.<sup>۴</sup>

### تعریف اصطلاحی

معنویت به باورها و اعمالی نسبت داده می شوند که به این فرض قرار دارد که ابعاد متعالی و نه جسمانی در زندگی وجود دارد که انسان را در ارتباط خصوصی و صمیمی با خداوند قرار داده و دامنه ای از فضیلت ها را در او شکل می دهد. <sup>۵</sup>معنویت مجموعه صفات و اعمالی که حال و شور و جذبه قوی و شدید و درعین حال منطقی و صحیح در انسان به وجود آورد تا او را به سوی خدای یگانه و محبوب عالم پیش ببرد یک حالت درونی به واسطه ی زمینه سازی های مختلف در انسان پدید آید بسته به شدت و ضعف آن سرعت و میزان قرب الی الله وجه غالب اساسی در معنویت توجه به خدا و انجام اعمال هم در نیت هم در عمل خدا را حاضر و ناظر دانستن.<sup>۶</sup>

قرابت معنایی سه واژه دین، اخلاق، و معنویت موجب گردیده که محققان درصدد بررسی و بیان تمایز این واژگان برآیند. در این مقال، بر آنیم که ابتدا معنای معنویت را روشن سازیم، سپس از دین و دینداری و آنگاه از اخلاق سخن گوئیم. نسبت و رابطه این سه، بحث دیگری است که پرداختن به آن مجالی دیگر می طلبد. مترادف با واژه «معنویت» در زبان انگلیسی واژه استعمال می شود. این واژه خود از اسم «-spiritus» کلمه ای لاتین به معنای «نفس و دم» اخذ شده است. «-spiritus» نیز از «-spirare» به معنای دمیدن یا نفس کشیدن گرفته شده است. در ترجمه های لاتین انجیل عهد جدید «-spiritualis» یا شخص معنوی به کسی گفته می شود که زندگی او را روح القدس یا روح خدا نظم می بخشد و یا بر آن تأثیر می گذارد. واژه انتزاعی

<sup>۱</sup> عمید، فرهنگ عمید، ص ۱۸۲۹.

<sup>۲</sup> دهخدا، لغتنامه دهخدا، ص ۷۶۳-۷۶۴.

<sup>۳</sup> - البستانی، فراد فرهنگ ابجدی مترجم استاد رضا مهیار، چاپ دوم، ۱۳۷۵، ص ۸۴۲

<sup>۴</sup> - خلیل، المعجم العربی الحدیث ترجمه سید حمید طبیبیان، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، تهران چاپ ششم، ۱۳۷۵

<sup>۵</sup> حمیدرضا عرب بافرانی، اثربخشی آموزش معنویت بر سازگاری زناشویی زوجین، ص ۹۸-۱۱۲.

<sup>۶</sup> صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (س)، ج ۱۶، ص ۵۶.

«spiritualitas» که همان «spirituality» یا معنویت می‌باشد، حداقل در اوایل قرن پنجم، به همین معنای مأخوذ از انجیل به کار رفته است. اما با شروع قرن دوازدهم، معنویت معنای ضمنی کم و بیش با کارکرد روان‌شناختی به خود گرفت که در مقابل جسمانیت یا مادیت قرار داشت. با این حال، معنای دیگری به سرعت پدیدار شد که طبق آن معنویت بر اشخاص یا امکانات مربوط به کلیسا دلالت می‌کرد. در قرن هجدهم و نوزدهم کاربرد این واژه یعنی «-spirituality» رو به افول گذاشت. این امر شاید بدان جهت بود که والتیر (Voltaire) و دیگران این واژه را به صورت تحقیرآمیز به کار بردند. این واژه تنها در اوایل قرن بیستم دوباره، با تجدید حیات که عمدتاً به کمک نویسندگان کاتولیک فرانسوی صورت گرفت، در معنای اصلی دینی یا نیایشی و به تدریج بر امور ویژه و گوناگونی اطلاق گردید. اکنون نیز حتی برخی حوزه‌های تحقیق مربوط به علم کلام و تاریخ ادیان را نیز نشان می‌دهد.<sup>۱</sup>

## طلاق

طلاق در لغت به معنای جداسدن زن از شوهر، رها شدن از قید نکاح. <sup>۲</sup> طَلَّق یعنی همسرش را طلاق داد، الطَّلَق یعنی بدون قید و بند. <sup>۳</sup> طَلَّق آن را حلال کرد، طلاق یعنی آن زن از شوهر خود جدا شد، طلاق گرفت. طلق رها شد.<sup>۴</sup>

## طلاق عاطفی

طلاق می‌تواند به صورت آشکار و رسمی صورت بگیرد، که منجر به فروپاشی کانون خانواده می‌شود و می‌تواند به صورت پنهان خانواده صرفاً ساختار بیرونی خود را حفظ می‌کند ولی از درون تهی می‌شود به این حالت طلاق عاطفی گفته می‌شود. "طلاق خاموش" و یا همان "طلاق عاطفی" یکی از پیامدهای فناوری مدرن می‌باشد و واژه‌ای است که در زندگی مدرن امروز بسیار به چشم می‌آید. در طلاق عاطفی، همسران زیر یک سقف زندگی می‌کنند درحالی که ارتباطات بین آنها کاملاً قطع شده یا بدون میل و رضایت هستند و هیچ مهر و عاطفه‌ای بین آنها حاکم نیست.<sup>۵</sup> طلاق عاطفی که بیانگر رابطه زناشویی است که روبه زوال می‌رود- تنش فزاینده میان زن و شوهر، که معمولاً به جدایی میانجامد. طلاق عاطفی به این معناست که زوجین به واسطه احساس عصبانیت و ناامیدی از نظر احساسی از همسر خود جدا باشند طلاق عاطفی یکی از مشکلات راجع رایج خانواده‌های امروزی است این نوع طلاق به موقعیتی اطلاق می‌شود که رابطه عاطفی حمایت اشتیاق گرمی توجه عشق و صمیمیت بین زوجین کاهش یابد چنین شرایطی به زندگی

<sup>۱</sup> ناروئی نصرتی، رحیم، معنویت همزاد و همگام انسان نگاهی دینی روان‌شناختی، ص ۳۷.

<sup>۲</sup> عمد، فرهنگ عمید، ص ۱۴۰۳.

<sup>۳</sup> بستانی، فرهنگ ابجدی الفبائی عربی- فارسی: ترجمه کامل المنجد الابجدی، ص ۸۹۵.

<sup>۴</sup> جر، فرهنگ عربی- فارسی: ترجمه کتاب المعجم العربی الحدیث، ج ۲، ص ۲۳۴.

<sup>۵</sup> - محمدی، زهرا، بررسی آسیبهای اجتماعی زنان در دهه ۱۳۷۰-۱۳۸۰، تهران: روابط عمومی شورای فرهنگی اجتماعی زنان، ۱۳۸۳. ص ۱۱

زناشویی غیر عاطفی منجر می‌شود و در آن زوجین صرفاً زیر یک سقف زندگی می‌کنند و صرفاً قرارداد قانونی عامل اتصال آن‌ها به یکدیگر است طلاق عاطفی بیانگر توقف احساس افراد در چرخه ازدواج و یکی از وجوه استرس آفرین در روابط زوجین و معضلی است که در کشور به‌طور مستقیم در کیفیت روابط اثر می‌گذارد طلاق عاطفی هنگامی رخ می‌دهد که زوجین از ابراز احساس در رابطه خودداری کنند.<sup>۱</sup>

در بخش بعدی به مهمترین مولفه‌ها و عوامل با رویکرد معنویت محوری در کاهش و پیشگیری از طلاق عاطفی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

## **راهکارهای معنوی**

### **۱- عامل خودشناسی**

در اسلام برای تشکیل خانواده، استانداردهایی معرفی شده است. هر قدر ارکان تشکیل دهنده خانواده با آن استانداردها منطبق باشند به همان مقدار از شایستگی، برتری و استحکام برخوردار خواهند بود. بهترین نمود مدیریت خانواده، در تثبیت نقش هاست. در سایه ازدواج، موقعیت هر فردی تعیین میشود و زن و مرد مسلمان باید بپذیرد که نسبت به دیگری حقوقی دارد و در قبال آن وظایفی را متعهد میشود. مرد همسر و پدر خانواده است و حق همسری و پدری دارد؛ پس باید حقوق او در جایگاهش رعایت شود و زن نیز همسر و مادر خانواده است و باید حقوق او نیز در هر دو جایگاه محفوظ باشد. قرآن در سوره مبارکه نساء میفرماید: مردان سرپرست و نگهبان زنانند، به خاطر برتری‌هایی که از اموال ایشان میکنند. آیه و نظایر آن هرگز دلیل و نشانه برتری انسانی و فضیلت معنوی مرد بر زن نیست. آنچه در باب تفاوت افراد بیان شده این است که اولاً باید زندگی به نحو مطلوب اداره شود، ثانیاً تا هماهنگی بین افراد و طبقات متفاوت ایجاد نگردد، زندگی به خوبی اداره نمیشود. توانایی مرد در مسایل اجتماعی و امور اقتصادی و تأمین نیازهای منزل و اداره زندگی بیشتر است و علاوه بر این، تأمین هزینه زن را هم به عهده دارد. بنابراین سرپرستی و اداره منزل به عهده مرد است و این به معنی افضل بودن نیست. به نظر می‌رسد آگاهی و شناخت از وظایف و مسوولیت‌های زن و مرد در خانواده و نگاهی قرانی به این اصل مهم می‌تواند در تثبیت و پذیرش نقش‌ها و مسوولیت‌های دو طرف در محیط خانواده نقش مهمی در پیشگیری از اختلافات و سوتفاهات در امور خانواده داشته باشد. بنابراین شناخت حقوق و وظایف در رشد و تعالی همسران و ایفای مسوولیتشان نسبت به غیر، بسیار مؤثر است. زن و مرد باید علاوه بر اهتمام به نقش‌های خویش، تأمین خواستها و نیازهای خود را نیز جزو عوامل تحکیم و تعالی بخش خانواده قلمداد کنند. این روند میتواند تحکیم بخش و در ایجاد یک فای صمیمی در خانواده نقش مهمی داشته باشد.

<sup>۱</sup> پروین ارباب‌زاده، کاظمی‌پور، معینی؛ شناسایی و ارزیابی محرک‌های بروز طلاق عاطفی در میان زوجین تهرانی از دیدگاه متخصصان با رویکرد تصمیم‌گیری چند معیاری گروهی، ص ۱۴۵-۱۷۶.

<sup>۲</sup> - سوره نساء، آیه ۶۴

هوسرانی مردان و اطفای شهوت نیست بلکه وسیع ای برای حفظ حیات نوع بشر است این سه سخن در برابر آن‌ها که نسبت به زن جنس زن یک بازیچه و وسیله هوس‌بازی می‌نگرند هشدار می‌دهد.

رعایت تقوا در تقوی در هنگام بروز تنش و ناسازگاری در خانواده توصیه‌هایی در زمان بروز درگیری و تنش در قرآن کریم آمده که می‌تواند راه‌گشا باشد مانع است از هم پاشیدگی کانون خانواده شود این توصیه‌ها نشانگر آنست که اسلام در پی آنست تا حد امکان محیط خانواده از هم نپاشد در سوره نساء آیه ۱۲۸؛ «وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا» می‌فرماید اگر زنی طغیان و سرکشی یا اعراض شوهرش بیم داشته باشد مانعی ندارد با هم صلح کنند و زن یا مرد از پاره‌ای از حقوق به‌خاطر صلح صرف‌نظر کنند و صلح بهتر است اگرچه مردم طبق غریزه حب ذات در این‌گونه موارد بخل می‌ورزند و اگر نیکی کنید و پرهیزگاری پیشه سازید به‌خاطر صلح گذشت نمایید خداوند به آن‌چه انجام می‌دهید آگاه است و پاداش شایسته به شما خواهد داد». تاکید بر مساله تقوا می‌تواند به عنوان عامل پیشگیرانه از بسیاری از انحرافات و آسیب‌ها در محیط خانواده به شمار رود. خداوند در یک کلام حق و وظیفه زن و شوهر را روشن نموده است: "هِنَّ لِبَاسٍ لَكُمْ وَانْتُمْ لِبَاسٌ لِهِنَّ" آنها لباس شما هستند و شما لباس آنها و هر دو زینت هم و سبب حفظ یکدیگرید.<sup>۱</sup> مکارم شیرازی در توضیح این آیه و پیامدهای اخلاقی آن بر این موضوع تاکید می‌کند که لباس از یکسو، انسان را از سرما و گرما و خطر برخورد اشیاء به بدن حفظ میکند و از سوی دیگر، عیوب او را میپوشاند، و نیز زینتی است برای تن آدمی. دو همسر یکدیگر را از انحرافها حفظ میکنند، عیوب هم را میپوشانند، وسیله راحت و آرامش یکدیگرند و هر یک زینت دیگری محسوب میشود.<sup>۲</sup>

## ۶- مولفه ایثار (گذشت از برخی حقوق شخصی)

مراد از نشوز منظور اعمال زور است و مراد از اعراض عدم توجه و بی‌میلی است. اگر زن نشانه‌های این دو را در مرد احساس کند مانعی نیست با گذشت بعضی از حقوق خود با مرد مصالحه کند و از نشوز و اعراض جلوگیری کند. اگرچه در نظام خانواده زن و مرد حقوق متهم و متقابلی دارند که مکلف به رعایت آن‌ها هستند اما گذشت از یک سری حقوق خود و مانند آن‌ها گذشت اخلاقی همچنین از بی‌مهری اعراض و سکوت شوهر و مانند آن همگی برای حفظ شیرازه خانواده بود و از اصالت برخوردار است. تلاش برای پرانرژی نگه داشتن خود جهت نیروبخشی و ساخت محیطی مملو از آرامش می‌تواند در این روند به کمک طرفین بیاید.

این توصیه‌ی قرآن نقطه مقابل اصل اصالت لذت است که معیار درستی و یا نادرستی یک عمل را میزان لذت شخص از آن می‌داند یعنی گاه لازم است انسان برای مصالح بالاتر از برخی امیال خویش چشم‌پوشد به

<sup>۱</sup> - سوره بقره، آیه ۱۱۳

<sup>۲</sup> - مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، تهران: منشورات دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۴، ج ۱: ۳۶۶

عبارت دیگر در جهان‌بینی اسلامی این سعادت‌گرایی است که اصالت دارد. بنابر این میتوان عفو و گذشت و بردباری در مقابل همدیگر و شریک عاطفی را بهترین و زیباترین روش در تقویت بنیان خانواده نام برد رسول خدا(ص) فرمود: عفو و گذشت را از عادات روزمره خود قرار دهید زیرا که عفو موجب عزت و سربلندی هر بندهای است پس عفو کنید تا خداوند شما را عزیز و بلندمرتبه گرداند.

## ۷- راهکار تلاش برای صلح قبل از نزاع

صلح گاهی بعد از وقوع نزاع و گاه قبل از آن است بدین معنا پس بکوشید که حادثه تلخ نزاع رخ ندهد و قبل از آن که درگیری به وجود بیاید صلح صورت بگیرد چون دفع هر ضرری آسان‌تر از رفع آنست مخصوصاً در امور خانوادگی اگر از حساسیت بیشتری برخوردار است. خداوند رفتارها و برخوردهای صحیح انسانی در خانواده را با "حسن معاشرت" معرفی میکند و از مرد و زن، رعایت آن را با میزان «معروف» یعنی رفتاری پسندیده و انسانی می‌خواهد. علامه طباطبایی در تفسیر المیزان، معروف را به معنای «هر امری که مردم در مجتمع خود آن را بشناسند و آن را انکار نکنند.» معرفی میکند.<sup>۱</sup>

## مدیریت مسایل خانوادگی

به عبارتی دیگر با گسترش شهرنشینی و فعالیتهای اجتماعی، عمده وقت سرپرست خانوار، بیرون از خانه می‌گذرد. مردان برای انجام فعالیت اقتصادی، کسب علم و مهارت، ورزش و... وقت کمتری را برای اهل خانه صرف میکنند. از سوی دیگر، خانه، بستر شکلگیری نهادی مقدس است و چیدمان تعالی یا اضمحلال جامعه نیز در آن صورت می‌گیرد. از این که فعل یصلحا به خود زن و شوهر نسبت داده شده و هم چنین از تعبیر بینهما استفاده می‌شود یعنی این که حل و فصل مسائل خانوادگی میان خود همسران بهتر از مطرح کردن آن نزد دیگران است. بنابراین یکی از عوامل مؤثر در تحکیم روابط خانواده، داشتن محیطی سالم و هدایتگر است. تأکید اسلام بر طهارت محیط، حفظ حدود الهی و صیانت از فرهنگ سازنده از طریق امر به معروف و نهی از منکر، همه به دلیل تأثیر قهری مفاصد بر فرد و خانواده است. در روابط زن و شوهر، این نکته، حائز اهمیت است که وظایف زن و شوهر، تنها بر مبنای قواعد حقوقی نیست؛ بلکه طرفین در برابر یکدیگر، وظایف اخلاقی متعددی دارند.<sup>۲</sup> ترکیب وظایف حقوقی و اخلاقی در اسام و تأکید بیشتر بر روابط عاطفی آیات اخلاقی، تأمین کننده آسایش خانواده‌های نکته مهم از آیه کریمه «کنتم خیر امه اخرجت للناس تأمرون بالمعروف و تنهون عن المنکر»<sup>۳</sup> به دست می‌آید که خداوند امت مسلمان را به شرط امر به معروف و نهی از منکر، بهترین امت مینامد؛ زیرا اصلاح محیط، از وظایف واجب مسلمین است. این روند می‌تواند به مرور زمان آثار مثبت خود را در محیط خانواده نشان دهد.

۱ - طباطبایی، محمدحسین، المیزان، ترجمه محمدباقر موسوی همدانی، قم: جامعه مدرسین، ۱۶۳۶. ج ۴، ص ۴۲۴

۲ - منطقی - محسن، ۱۳۹۴، مدیریت خانواده و کار در سبک زندگی اسلامی، پژوهشنامه سبک زندگی اسلامی، سال اول، شماره اول، ص ۸۶

۳ - سوره آل عمران، ۱۱۲

## پرهیز از بخل

مراد از شحّ که در آیه آمده بخل همراه با حرص که به صورت عادت است به شکل جامع آن تنها به مال هم اختصاص ندارد بلکه شامل مناصب و حقوق از جمله حقوق زن و شوهر نیز من شود البته خداوند حکیم آن را به جهت مصلحتی در وجود انسان قرار داده و آن عبارت است از جلب منفعت و دفع مفسده که بدون آن ادامه حیات انسان غیرممکن است آن چه در این میان مهم هستند و حائز اهمیت است تعدیل نیروی سودمند براساس رهنمون عقل و نقل مستفاد از وحی است با این توضیحات می توان دریافت فرمان تقوا در آیه شریف یعنی این که درون جانتان دشمن مسلحی به نام خودخواهی سنگر گرفته پس شما نیز با سلاح تقوا خود را، سنگر دار شوید.<sup>۱</sup> احفا حرمت و شخصیت افراد، در گرو احترامی است که در برخوردها از انسان ظاهر میگردد. رعایت این مساله خصوصاً از سوی کسانی که با هم انس و الفت دارند باعث استحکام دوستی و گرمی روابط خواهد شد که بارزترین مصداق آن خانواده است. به نظر میرسد بی توجهی به این عامل به عنوان دلیلی که به صورت پنهان میتواند زمینه ای بر افزایش طلاق عاطفی به شمار رود.

## نتیجه گیری

طلاق عاطفی، یکی از آسیب هایی است که خانواده ها بدان مبتلا می شوند در صورت رخداد این پدیده، زن و شوهر زیر یک سقف زندگی می کنند در حالی که ارتباطات بین آن ها کاملاً قطع شده و نسبت به هم بی تفاوت هستند. طلاق عاطفی آسیب های مخرب جسمی و روحی برای طرفین و فرزندان آنها بدنبال خواهد داشت. از سویی با توجه به جایگاه والای خانواده در آموزه های دینی و نقش مهم آن در تربیت جامعه به بررسی آموزه های دین در مورد انجام راهکارهای متناسب برای کاهش طلاق عاطفی برآمدیم. در اولین گام به نظر می رسد توجه به مفهوم خودشناسی با رویکردی دینی میتواند زمینه ساز تحکیم روابط، شناخت و درک متقابل در محیط خانواده باشد. تقویت ایمان و داشتن چشم اندازی معنوی به امر خانواده و مطلق ندانستن رویکردی مادی و دنیوی به مفهوم خانواده، راهکاری دیگر برای کاهش طلاق عاطفی به شمار رفته است. تقویت مهارت قدردانی و سگاسگذاری از همدیگر با تاکیدات قرانی و احادیث میتواند زمینه ساز محیطی شاداب در خانواده باشد که امید و انگیزه را برای ایثار و همکاری به وجود می آورد. در ادامه تحقیق برخی از زمینه های پیشگیری از طلاق عاطفی را در راهکار از خود گذشتگی مورد بررسی قرار داده ایم. به نظر نگارنده

<sup>۱</sup> صدیقه موسویان، خدامیان دانش پژوه، باکویی؛ کارکردهای تقوان در خانواده از دیدگاه قرآن، ص ۶۸-۹۱.

مجموعه این راهکارها و مولفه ها میتواند در ساخت و بنیان خانواده ای شاداب و با مسولیت در مسیر کاهش زمینه های طلاق مورد استفاده قرار گیرد.

## فهرست منابع

\*قرآن کریم.

۱. البستانی، فواد فرهنگ ابجدی مترجم استاد رضا مهیار، چاپ دوم، ۱۳۷۵،
۲. خلیل، المعجم العربی الحدیث ترجمه سید حمید طبیبیان، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، تهران چاپ ششم، ۱۳۷۵
۳. اربابزاده، پروین؛ کاظمی پور، شهلا؛ معینی، رضا؛ «شناسایی و ارزیابی محرک های بروز طلاق عاطفی در میان زوجین تهرانی از دیدگاه متخصصان با رویکرد تصمیم گیری چند معیاری گروهی»، جامعه شناسی کاربردی، سال سی و دوم، شماره هشتاد و هشت، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۱.
۴. انصاریان، حسین، صبر از دیدگاه اسلام: مجموعه سخنرانی های استاد حسین انصاریان، ویرایش و تحقیق محسن فیض پور، قم: دارالعرفان، ۱۳۸۹.
۵. بخارایی، احمد ۱۳۸۶ جامعه شناسی زندگی های خاموش در ایران (طال ق عاطفی) تهران: پژوهش های جامعه
۶. بستانی، فواد افرام، فرهنگ ابجدی الفبائی عربی - فارسی: ترجمه کامل المنجد الابجدی، ترجمه رضا مهیار، تهران: اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۵.
۷. حرّانی، حسن بن علی، تحف العقول، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۶۳
۸. جر، خلیل، فرهنگ عربی - فارسی: ترجمه کتاب المعجم العربی الحدیث ...، ترجمه حمید طبیبیان، تهران: امیرکبیر، چاپ ششم، ۱۳۷۵.
۹. جعفری، نرگس بتول؛ نقوی، ام فروه؛ «تأثیر همسران صالح بر ارتقای شخصیت انسان»، فصلنامه مطالعات پژوهشی زنان با رویکرد اسلامی، دوره ۹، شماره ۱۷، ۱۴۰۱.
۱۰. جمالی، حامد، «نماز و تقویت و تحکیم بنیان خانواده»، دو فصلنامه علمی - تخصصی معارف فقه علوی؛ ویژه نامه همایش ملی نماز، تعالی فردی و اجتماعی، اردیبهشت ماه ۱۳۹۷.
۱۱. حاج علی اکبری، محمدجواد، مطلع عشق: گزیده ای از رهنمودهای مقام معظم رهبری به زوج های جوان، تهران: دفتر نشر فرهنگ انقلاب اسلامی، چاپ سی و یکم، ۱۳۹۱.

۱۲. دهخدا، علی اکبر دهخدا، لغت نامه دهخدا، زیر نظر محمد امین و جعفر شهیدی، تهران: دانشگاه تهران، چاپ چهل و هشت، ۱۳۲۵.
۱۳. رضوی دوست، غلامرضا و دیگران، «نقش صبر در آرامش و سلامت روانی انسان از نگاه قرآن و روایات اسلامی»، نشریه تاریخ پزشکی، دوره هفتم، شماره ۲۵، ۱۳۹۴.
۱۴. صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (س): (بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، احکام، اجازات شرعی و نامه‌ها)، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، چاپ اول، ۱۳۷۸.
۱۵. طباطبایی، محمدحسین، المیزان، ترجمه محمدباقر موسوی همدانی، قم: جامعه مدرسین ۱۳۶۴.
۱۶. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، تهران: جیب، چاپ دوم، ۱۳۸۶.
۱۷. عرب بافرانی، حمیدرضا و دیگران، «اثر بخشی آموزش معنویت بر سازگاری زناشویی زوجین»، نشریه مطالعات اسلام و روانشناسی، دوره هفتم، شماره ۱۲، ۱۳۹۲.
۱۸. کریمی، علیجان، «راهکارهای تقویت باورهای دینی در جامعه از منظر قرآن»، فصلنامه عملی - تخصصی ویژه مبلغان افق تبلیغ، سال اول، شماره سوم، تابستان ۱۳۹۹.
۱۹. مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، تهران: منشورات دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۴.
۲۰. منطقی، محسن، مدیریت خانواده و کار در سبک زندگی اسلامی، پژوهشنامه سبک زندگی اسلامی، سال اول، شماره اول، ۱۳۹۴.
۲۱. موسویان، صدیقه؛ خدامیان دانش پژوه، علی اکبر؛ باکویی، مهدی؛ «کارکردهای تقوا در خانواده از دیدگاه قرآن»، مشکوة، شماره ۱۳۹، دوره ۳۷، شماره ۲، شهریور ۱۳۹۷.
۲۲. عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران: انتشارات امیرکبیر، چاپ بیست و شش، ۱۳۸۲.
۲۳. ناروئی نصرتی، رحیم، «معنویت همزاد و همگام انسان نگاهی دینی روان شناختی»، معرفت، شماره ۸۷، ۱۳۸۳.